

บทนำ

ความหมายของทหารอาชีพ

วิชาชีพ (profession) หมายถึงอาชีพที่ต้องการการศึกษาฝึกฝนที่มีระดับสูงในแขนงวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (specialized field) ส่วนความเป็นวิชาชีพ (professionalism) จะมีระดับสูงต่ำมากน้อยเพียงใดนั้น อาจวัดได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติ วิธีการที่ใช้ ลักษณะนิสัย สถานภาพ และหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นไว้สำหรับผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ^๑ ผู้มีวิชาชีพทหารจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยประชาชนเป็นผู้รับบริการจากการใช้วิชาชีพทางทหารในการปกป้องชาติ และประชาชน ทหารจะต้องมีความชำนาญ และพัฒนาทักษะในวิชาชีพทหาร มิใช่ในวิชาชีพแขนงอื่น และจะต้องมีความเป็นกลางในความสัมพันธ์ กับผู้รับบริการกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไม่เลือกปฏิบัติ^๒

ทหารอาชีพจะมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มคือ

๑. ทหารอาชีพเป็นกลุ่มที่มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจน ต้องใช้ความสามารถพิเศษในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อการป้องกันประเทศ และรักษาความมั่นคงของรัฐ ความสำคัญแห่งภาระหน้าที่ทำให้ทหารอาชีพ เป็นกลุ่มวิชาชีพที่มีความจำเป็นต่อสังคม

๒. เป็นกลุ่มผูกขาดการใช้อาวุธ และการใช้กำลังรุนแรง การใช้อาวุธเข้าปราบปรามถือเป็นภารกิจ และความชอบธรรมของทหารที่ไม่มีใครปฏิเสธได้

^๑ชียอนันต์ สมุทวณิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๕), หน้า ๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

๓. องค์กรทหารอาชีพจะมีลักษณะของความเป็นกลุ่มที่ชัดเจน คือมีลำดับชั้น การบังคับบัญชาที่รัดกุม มีวินัยที่เข้มงวด มียศ มีเครื่องแบบและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน นับเป็นลักษณะที่แตกต่างไปจากกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ^๑ และเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายชัดเจน เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐ ในการต่อสู้และเอาชนะสงคราม ทำให้องค์กรของทหารอาชีพจะมีลักษณะเด่น ๕ ประการคือ^๒

๑. มีการบังคับบัญชาที่รวมศูนย์ (Centralized Command)
๒. มีการบังคับบัญชาที่ลดหลั่นเป็นลำดับชั้น (hierachy)
๓. มีระเบียบวินัย (Discipline)
๔. มีการสื่อสารติดต่อภายในระหว่างหน่วยย่อยต่าง ๆ ขององค์กร

(intercommunication)

๕. มีความสามัคคีรักหมู่รักคณะ (esprit de corps) และมีลักษณะที่เป็นองค์กร ซึ่งแยกตัวออกจากส่วนอื่น ๆ ของสังคม โดยมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ (isolation and self-sufficiency)

จากลักษณะดังกล่าว ทำให้องค์กรของทหารอาชีพมีความได้เปรียบองค์กรอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทหารมีบทบาททางการเมืองสูง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เพราะรูปแบบขององค์กร และลักษณะของกลุ่ม ทำให้ทหารอาชีพรวมตัวกันอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากมีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีการจัดระบบการศึกษา อบรม ปลูกฝังทัศนคติ และหล่อหลอมโลกทัศน์ ตั้งแต่อยู่ในระบบโรงเรียน และการออกมาทำงานร่วมกัน จะทำให้ทหารอาชีพได้รับการหล่อหลอมทางความคิดไปในทางที่คล้ายคลึงกันอันทำให้ทหารอาชีพมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากวิชาชีพอื่น ๆ

ธีจรรยาพร กุมพทิสสมัย, "กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ : ศึกษากรณีการปฏิรูปการปกครองและกลุ่มทหารใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๔๖.

^๒S.E. Finer, *The Man on Horsback The Role of the Military in Politics* (London: Pall Mall Press, 1971), p. 7. อ้างถึงในชัยอนันต์ สมุทวณิช, *ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย*, หน้า ๑-๒.

กลุ่มทหารอาชีพที่มีบทบาทต่อการ เมืองและสังคมของประเทศไทย คือกลุ่มทหารบก นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ทหารอาชีพที่จะทำการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเน้นเฉพาะทหารบกเท่านั้น

ความสำคัญของปัญหา

ทหารบกมีบทบาทสูงมากในการ เมืองการปกครองของไทย จึงได้มีการศึกษาบทบาทของทหารบกต่อการ เมืองกันอย่างกว้างขวาง แต่งานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่เน้นเฉพาะนายทหารระดับสูงที่มีบทบาทและกุมอำนาจทางการเมืองของประเทศเท่านั้น และหากจะเป็นการศึกษาถึงความคิดของทหารก็มักจะเป็นการศึกษาถึงความคิดของทหารระดับเหล่านั้นด้วย ทำให้เราไม่มีโอกาสได้ทราบถึงความคิดของทหารระดับล่างลงมา เช่นระดับพันเอกถึงร้อยตรี ทั้งที่นายทหารระดับเหล่านี้คือส่วนประกอบใหญ่ และมีความสำคัญยิ่งของกองทัพ เนื่องจากอำนาจทางการเมืองและการทหารที่แท้จริงนั้น มิใช่อยู่ที่นายพลระดับสูงที่คุมกองพลหรือกองทัพ หากอยู่ที่นายทหารระดับล่างลงมา ซึ่งเป็นผู้นำกองพันย่อย ๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ซึ่งนายทหารระดับล่างเป็นกลุ่มสำคัญในการเป็นผู้นำเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พลเรือนแทบไม่มีโอกาสได้รับรู้ถึงความคิดของทหารว่าทหารมีความคิดทางการเมือง หรือมีความคิดเห็นเกี่ยวกับชาติบ้านเมืองอย่างไร ตลอดจนพลเรือนแทบไม่มีโอกาสเข้าไปรับรู้เรื่องราว เกี่ยวกับระบบการศึกษาของทหารว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากสถาบันทหารถือว่า หลักสูตรและวิชาการต่าง ๆ ของทหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศโดยตรง จึงถือเป็นเรื่องลับทั้งหมด ฉะนั้น โอกาสที่พลเรือนจะเข้าใจความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดทางการเมืองของทหารจึงมีน้อยมาก นอกจากจะคอยสังเกตเอาจากการแสดงออกทางการเมืองของผู้บังคับบัญชาระดับสูงของทหาร ซึ่งตามความจริงแล้วมิใช่เป็นความคิดและท่าทีของสถาบันทหารทั้งหมด นอกจากนี้การที่ทหารส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองให้พลเรือนทราบ เพราะภาระหน้าที่ของทหารไม่เอื้ออำนวยให้แก่การแสดงออกในทำนองนั้น หากทหารผู้ใดแสดงความคิดเห็นทางการเมืองออกมา ก็ย่อมจะสูญเสีย

คุณลักษณะของความเป็นทหารอาชีพไป แต่หลังจากเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ทหารเริ่มมีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของตนออกสู่สาธารณชนอย่างเปิดเผย และเป็นความคิดที่ก้าวหน้าพอสมควรสำหรับวิชาชีพทหาร ทั้งการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเสนอแนะแนวทาง และวิธีการแก้ไขปัญหาของชาติ รวมทั้งการมองปัญหาความมั่นคงของชาติด้วยสายตาที่เป็นจริงมากขึ้น ทำให้น่าสนใจว่า ความคิดของทหารได้มีการพัฒนาอย่างไร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นปีที่ทหารเข้ามามีบทบาทในการเมือง การปกครองประเทศ จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งมีการพยายามทำการปฏิวัติจากกลุ่มทหารระดับล่าง แม้จะไม่ประสบความสำเร็จ จนกลายเป็น "กบฏ ๑ เมษายน" ก็ตาม แต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของทหารระดับล่างกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มหัวก้าวหน้า และเป็นมันสมองของกองทัพและมีการรวมตัวกันของทหารระดับกลาง และระดับล่าง เป็นกลุ่มทางความคิดคือ กลุ่มทหารประชาธิปไตยซึ่ง เป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นทางความคิดมาก และเป็นจุดเริ่มที่ทำให้คนหันมาสนใจความคิดเห็นทางการเมืองของทหารอย่างจริงจังมากขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาถึงความคิดของทหารอาชีพ โดยศึกษาเฉพาะทหารบก ที่มีใช้เพียงกลุ่มนายทหารระดับผู้บังคับบัญชาชั้นสูงเท่านั้น หากแต่จะให้ความสำคัญต่อการศึกษาความคิดของนายทหารระดับล่างลงมา คือพันเอก-ร้อยตรี ตลอดจนลงไปถึงนักเรียนนายร้อย ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นแหล่งผลิตกำลังหลักให้แก่กองทัพไทยอีกด้วย เพื่อพยายามให้ได้ภาพของความคิดทหารที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่อาจถือว่าทหารทุกคนในกองทัพ มีความคิดเช่นเดียวกัน แต่อาจกล่าวได้ว่า จะศึกษาที่เป็นธรรมเนียมแนวความคิดของทหารส่วนใหญ่ในกองทัพ โดยจะไม่พิจารณาความคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะมองจากแง่ที่เขาเป็นสมาชิกของสังคมนั้น

วัตถุประสงค์และขอบเขตในการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์นี้คือ

๑. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของความคิดเห็นทางการเมือง ทางสังคมและโลกทัศน์ของทหารอาชีพในกองทัพบกไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๔

๒. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแนวความคิดของทหารบกไทย
 ขอบเขตการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะกลุ่มทหารบก และจะไม่เพียง
 ศึกษาเฉพาะช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๔ เท่านั้น แต่จะก้าวความถึง ตั้งแต่การก่อตั้งทหารอาชีพ
 ขึ้นมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และหลัง พ.ศ. ๒๕๒๔ บ้าง เพื่อ
 ความสมบูรณ์ต่อเนื่องของวิทยานิพนธ์ที่มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของความคิดของทหารอาชีพในช่วง
 พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๒๔ เป็นสำคัญ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้เข้าใจความคิดของทหารบกไทย อันจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงพฤติกรรม
 ตลอดจนสามารถหยั่งท่าทีของทหารบกในการเมืองไทยปัจจุบันและอนาคต
๒. ทำให้เข้าใจถึงการจัดองค์กรของสถาบันทหาร ระบบการศึกษาอบรม ตลอดจน
 หลักสูตรการศึกษาของทหารบกทั้งในระดับต้น และระดับสูงได้เป็นอย่างดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการค้นคว้าและวิจัยในวิทยานิพนธ์นี้ จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้าน
 เอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์
 (Historical Analysis) โดยอาศัยหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) ซึ่งส่วนใหญ่
 เป็นข้อเขียน และเอกสารทางวิชาการของทหาร คำสั่ง ระเบียบข้อบังคับของทหาร แบบเรียน
 หลักสูตรการศึกษา งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ในสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง วิทยานิพนธ์ของ
 ทหารในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร งานเขียนของทหารในวารสารของทหารบกทุกฉบับ
 ซึ่งสะท้อนถึงความรู้และความคิดของทหารอันจัดว่าเป็น เอกสารชั้นต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์
 ทางความคิด ตลอดจนการวิเคราะห์จากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออก และเอกสารชั้นสอง
 (Secondary Sources) เช่นวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอแบบพรรณนา
 วิเคราะห์ (Analytical Description) ทั้งนี้โดยมีแหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญคือ ห้องสมุด

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ห้องสมุดโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ห้องสมุดวิทยาลัย
การทัพบก ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ห้องสมุดกรมยุทธศึกษาทหารบก ห้องสมุด
กระทรวงกลาโหม หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดดำรงราชานุภาพ
ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ และห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงความคิดของนายทหารระดับกลางและระดับล่าง
คือ ระดับพันเอก-ร้อยตรี เป็นสำคัญ ซึ่งนายทหารระดับเหล่านี้คือส่วนประกอบใหญ่ และมีความ
สำคัญยิ่งของกองทัพ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจึงใช้งานเขียนของทหารเป็นหลัก คือ จากวารสาร
ทหาร เช่น ยุทธโฆส เสนาศึกษา เป็นต้น และจากงานเขียนทางวิชาการของทหารระดับเหล่านี้
ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูงและในวิทยาลัย
ป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ และความคิดของทหารระดับกลางและระดับ
ล่างส่วนหนึ่งในกองทัพ ซึ่งแม้จะไม่อาจถือว่าสิ่งที่ได้ศึกษาเป็นความคิดของทหารทั้งกองทัพ
แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระแสความคิดที่เกิดขึ้นในกลุ่มทหารอาชีพระดับกลางและระดับล่างส่วนหนึ่ง
ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นปัญญาชนของกองทัพบกไทย

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

หจช.	หมายถึง	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
ก.	"	เอกสารกระทรวงกลาโหม
ร.๕	"	เอกสารรัชกาลที่ ๕
ร.๖	"	เอกสารรัชกาลที่ ๖
ร.๗	"	เอกสารรัชกาลที่ ๗